

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

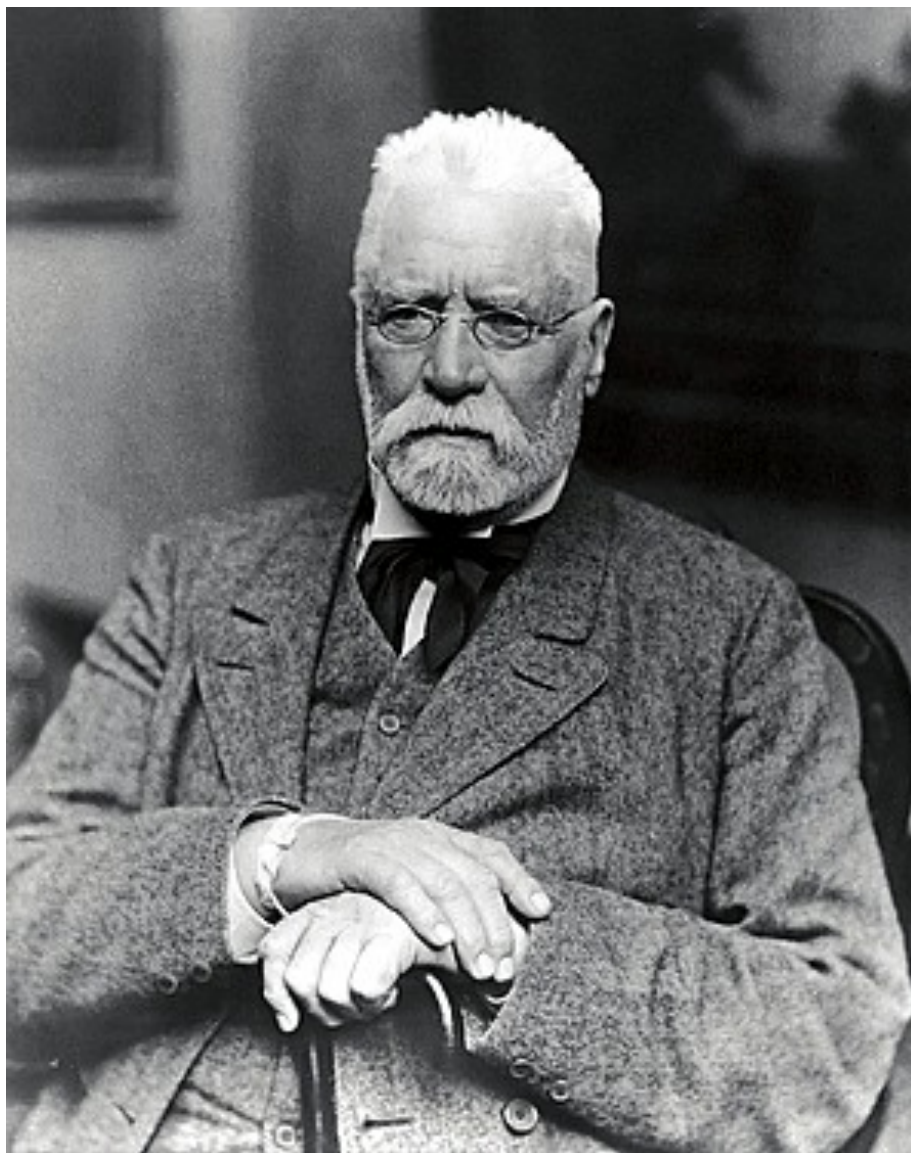
Rytterskolen

Medlemsblad for

KARLEBO LOKALHISTORISKE FORENING

www.lokalhistoriske-forening.dk

10. årgang nr. 4 - Vinter 2016

Karlebo Lokalhistoriske Forenings medlemsblad, 'Rytterskolen' udkommer 4 gange årligt og udsendes til bl.a. foreningens medlemmer.
www.lokalhistoriske-forening.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

Formanden har ordet	s. 3
Godsejer Johannes Hage	s. 4
Hvad nu hvis - ?	s. 12
Julemarked 2016	s. 14
Nyt fra FredensborgArkiverne	s. 16
Skinnevejene i Fredensborg Kommune - en efterlysning	s. 18
Når den røde hane gol	s. 19
Mennesker på Brønsholmsdal	s. 20
Rytterskolens historie	s. 24

FORSIDEBILLEDET

Foto af godsejer m.m. **Johannes Hage** omkring 1920, da han var sidst i 70'erne.

Han virker træt, hvilket er forståeligt i betragtning af, hvor meget han havde udrettet. Se Niels Storgaard Simonsens artikel om Johannes Hage s. 4 - 11.

Men han virker også bekymret. Over hvad ved vi ikke - måske var der noget der ikke helt gik som han ønskede det - måske var det for, hvordan fremtiden ville forme sig for hans livsværk.

Et stærkt billede.

Jens Erik Christiansen

Redaktør: Flemming Jappsen – Holtebakken 49 -2990 Nivå

Tlf.: 5124 5338 – fl.jappsen@mail.tele.dk

Layout/grafik: Jens Erik. Christiansen – Åtoften 131, 2990 Nivå

Tlf.: 4914 0397 – jensec2990@gmail.com

Tryk: 550 eksemplarer, ISSN:1904-853X

Deadline for næste udgave af medlemsbladet er 6. april 2017.

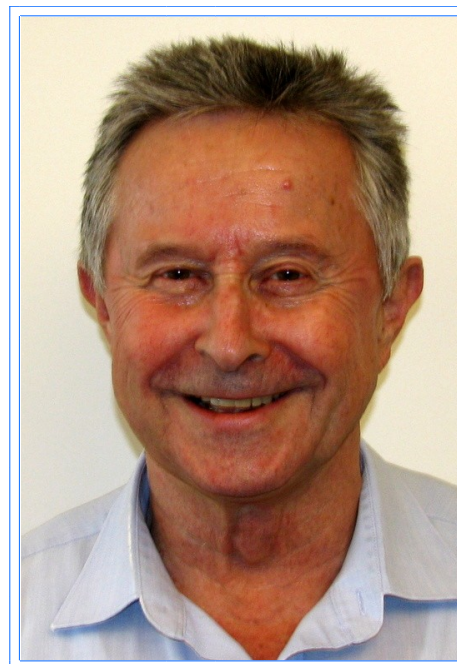
Materiale til redaktøren modtages gerne elektronisk.

Eftertryk er tilladt efter aftale med redaktøren.

Formanden har ordet

2016 – et jubelår!

Sådan lød overskriften til min artikel i forårsudgaven. Efter "jubelår" havde jeg sat spørgsmålstegn, men nu har jeg erstattet dette med et udråbstegn. For den 17. juni, hvor vi kunne fejre vort 40 års jubilæum, blev en virkelig "jubeldag", med et stort besøg. Årets mange andre aktiviteter blev ligeledes afviklet med flotte besøgstal. I læsende stund er vort julemarked overstået, og det skal nok have vist sig at have været en succes med mange gæster.

Foreningen har som bekendt to vigtige opgaver. Den ene opgave er at fungere som en klassisk lokalhistorisk forening med foredrag, byvandring, udgivelse af lokalhistoriske skrifter m.m. Den anden opgave er at fungere som museumsforening, med den vigtige opgave at drive Fredensborg Lokalhistoriske Museum. Denne opgave er både krævende og meget omfattende. Ikke mindst, fordi vi har den ambition, hvert år at etablere en særudstilling.

Bag denne store opgave står der et meget stort antal frivillige ildsjæle. Deres flotte og helt uundværlige indsats betyder, at foreningen i dag er en af Danmarks største lokalhistoriske foreninger. Og museet har udviklet sig til et fuldt professionelt museum, med en række udstillingstilbud, der klart matcher de øvrige nordsjællandske museer. Jeg er både stolt og glad over, som formand, at have fået lov til at være en del af dette spændende og vigtige projekt.

Derfor vil jeg slutte året med at udtrykke en kæmpe stor tak til alle, der både direkte og indirekte har været med til at gøre 2016 til et "jubelår".

Jeg ønsker alle en rigtig glædelig jul samt et godt og lykkebringende nytår!

Med venlig lokalhistorisk hilsen
Niels Storgaard Simonsen
Formand

Godsejer Johannes Hage

Patriarken på Nivaagaard

Af Niels Storgaard Simonsen
Historiker, cand.mag

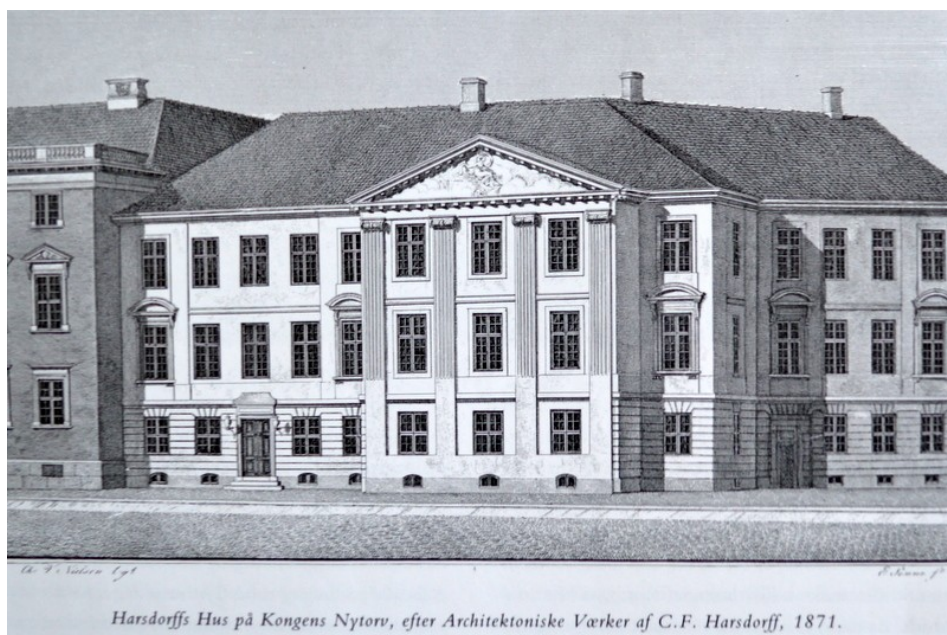
Da min familie og jeg flyttede til Nivå for 33 år siden, vidste vi ikke, at Nivågårds historie kunne kædes sammen med en stor personlighed, nemlig godsejer Johannes Hage. Han blev født i 1842 og døde i 1923.

Johannes Hage var søn af Alfred Hage, en dygtig og meget velhavende storkøbmand. Han voksede han op i fornemme omgivelser. Dels på familiens herskabelige sommerresidens i Stokkerup ikke langt fra Tårbæk, og dels i det meget smukke palæ på Kongens Nytorv nr. 5, lige ved siden af Det Kongelige Teater. Bygningen, Det Harsdorffske Palæ, har et imponerende stort etageareal på godt 2600 m².

I dette hjem oplevede Johannes Ha-

ge dansk kultur og politik på nærmeste hold. En lang række af landets mest kendte forfattere, kunstnere, skuespillere og politikere, unge som ældre, kom til stadighed i huset. Nogle af de unge mænd kom endog ganske ofte, fordi de havde fået et godt øje til tre af Johannes Hages søstre, som de giftede sig med. Det var billedhuggeren Vilhelm Bissen, komponisten Peter Heise samt digteren Carl Ploug.

En af Johannes Hages onkler var den kendte nationallibe-

Det Harsdorffske Palæ på Kongens Nytorv. 1871.

rale politiker, Orla Lehmann, der førte pennen i forbindelse med grundlovens tilblivelse. Faderens broder, Hother Hage, var desuden medlem af Den grundlovgivende Rigsforsamling og senere også minister. Faderen var selv medlem af folketinget i 17 år.

De fleste kender sikkert Constantin Hansens monumentale maleri af Den Grundlovgivende Rigsforsamling, der hænger på Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot. Dette store maleri, der måler 5m i bredden og 3,38m i højden bestilte faderen, Alfred Hage, hos Constantin Hansen. Her, i det Harsdorffske Palæ, hang det så i 30 år, indtil det skænkedes til museet på Frederiksborg Slot.

I 1862 købte faderen godset Nivaagaard sammen med Nivaagaard Teglværk og hele Nivå Landsby. Senere købte han også Nive Mølle. I 1872 døde faderen, og moderen overlod nu driften i Nivå til den dengang 30-årige Johannes. Han havde tidligere påbegyndt en universitetsuddannelse i nationaløkonomi, men forlod studiet til fordel for en landbrugsuddannelse.

Hvad var det så for en ung mand, der nu skulle stå i spid-

sen for et stort landbrug og et stort og moderne teglværk med en produktion på over 5 mio. mursten om året? Udover at være præget gennem en privilegeret opvækst i et kulturelt og politisk stimulerende miljø havde Johannes Hage også gjort sine egne hårde og bitre livserfaringer. I 1864, da han var 22 år gammel, havde han meldt sig frivillig som soldat og deltog i kampene ved Dybbøl som løjtnant af reserven. Her blev han alvorligt såret og han oplevede samtidig, at en af hans brødre blev dræbt i krigen.

Johannes Hage havde et stort personligt mod, og en del af hans idealisme kan godt beskrives som en "holden med de svage". Det gjorde han socialt, som jeg senere vil beskrive. Og det gjorde han også, når de store nationer søgte at "tryne" de mindre nationer eller folkeslag.

Han meldte sig f.eks. til tjeneste i fremmedlegionen, da den græske ø Kreta kæmpede mod tyrkernes besættelse i 1896-97. Men han nåede dog ikke i krig, idet den græske hær havde opgivet kampen før han nåede frem. Men livet igennem viste han stor sympati for forfulgte og undertrykte folkeslag, som

f.eks. makedonerne og ikke mindst armenierne.

Hvad angår armenierne dannede han i 1902, sammen med andre fremtrædende personligheder, ”De danske Armeniervenner”, der gennem mange år sendte en storstilet hjælp til armenierne. Tyrkernes massakrer og folkedrab på armenierne oprørte ham voldsomt.

Et citat fra en hyldest til Johannes Hage i anledning af hans 80 års fødselsdag i 1922 giver her en ganske god og ganske præcis beskrivelse af Johannes Hages personlighed.

Det er formanden for Armeniervennerne, Aage Meyer-Benedictsen, der bl.a. skrev følgende:

”Den tid ligger ikke langt tilbage, hvor hans stærke personlighed, hans kloge vilje var med os i alle vore små gerninger. Johannes Hage, der ikke ville snakke og sukke, men rådslå og handle. Vi kunne aldrig skilles fra ham, selv efter strid, uden at føle, at der bagved sad et af de sind, der gør vort liv tåleligere, ved sin trods mod uret og fejhed, sin kærlighed til dåd og sit had til smålighed og snakken.”

Johannes Hage var selv

medlem af Folketinget for Fredensborg Kredsen for Højre i 25 år, indtil 1901. Desuden var han medlem af Frederiksborg Amtsråd i 28 år frem til 1907. På et vist tidspunkt havde der været en debat i amtsrådet, som vakte hans vrede og forargelse. Man havde diskuteret vilkårene for amtets uheldeligt og kroniske syge, som der ikke kunne findes hverken penge eller plads til. Johannes Hage var fortaler for, at amtet skulle påtage sig ansvaret for disse mennesker, men flertallet mente, at *”humaniteten og skatteydernes byrder måtte have en grænse.”*

Med førnævnte ord om Johannes Hages had til smålighed og snakken in mente, kan det så næppe undre, når vi hører, at han derpå gik i gang med at skabe sit eget plejehjem, nemlig Nivaagaards Hospital, der i dag betragtes som Danmarks første plejehjem. Han havde købt en gård i Niverød, hvor det var jorden han skulle bruge, ikke bygningerne, de skulle blot rives ned.

I stedet for at rive bygningerne gik han nu i gang med at indrette gårdens bygninger til et plejehjem. Det skete alt sammen for egen regning, og han

sparede ikke på indretningen. Kun det bedste og mest moderne kunne bruges, herunder rindende vand, centralvarme og elektricitet. Alle tre ting var virkelig avancerede nyheder i 1891, hvor plejehjemmet stod færdigt med plads til de første 8 patienter. En senere udbygning skaffede plads til 16, senere til 30 patienter. Indtil sin død i 1923 betalte Johannes Hage det permanente underskud på driften. For de 50 øre, som patienterne skulle betale om ugen for opholdet, rakte nemlig ikke ret langt.

Det socialdemokratiske blad "Demokraten" i Århus skrev i 1905, at "*det er Give-rens varme Hjertelag for de lidende syge, der har givet sig udslag i hans smukke Gave.*" Altså ved oprettelsen af plejehjemmet Nivaagaards Hospital. Dette var virkelig en stor og helt usædvanlig ros på den tid fra en socialdemokratisk avis til en konservativ godsejer. Plejehjemmet eksisterer i øvrigt fortsat i Nivå på en ny adresse. Det hedder nu Johannes Hages Hus og er plejehjem for 60 psykiatriske patienter fra hele Nordsjælland.

Nivaagaards Hospital oprettet i 1891 af Johannes Hage.

Foto: Flemming Jappsen

Johannes Hage boede pga. sit folketingsarbejde en stor del af tiden i København. Men det betød ikke, at han af den grund manglede interesse for Nivaagaards drift og for de ansattes ve og vel. En af hans nærmeste medarbejdere, direktør Theodor Andersson, beskriver i sine erindringer Johannes Hages store gavmildhed og omsorg overfor sine

ansatte.

En omsorg, der ikke blot rakte til højtiderne, men var af en sådan art, at den i høj grad gav de ansatte en større livskvalitet i det daglige. Det var bl.a. brændselshjælp og en meget lav husleje i Nivaagaards arbejderhuse. Det var gratis lægehjælp og medicin samt oprettelsen af Nivaagaard Sygekasse, en af Danmarks første sygekasser. Her skulle arbejderne blot betale et beskedent kontingent, og Johannes Hage betalte det eventuelle underskud, som han jo også gjorde det ved driften af plejehjemmet.

Et andet erhverv nød imidlertid også godt af hans driftighed, nemlig fiskerne i Sletten. De hørte til nogle af de fattigste på Øresundskysten, bl.a. fordi de ingen havn havde. Amtsrådet havde undersøgt muligheden for at anlægge et antal havne ved amtets kyster, men penge fulgte ikke med. Og fiskerne i Sletten ønskede sig brændende en havn, men havde ikke de til-

strækkelige midler.

Johannes Hage havde stor sympati for de flittige fiskere, og som medlem af amtsrådet hjalp han dem med at fremskaffe de nødvendige økonomiske midler. Han var først formand for komitéen, der stod for anlæggelsen af havnen, som var færdig i 1879. Og derpå fra

Stenen på havnen i Sletten hvorpå fiskerne siger tak til Johannes Hage.

Foto: Flemming Jappsen

Denne tempellignende bygning var det første sted, hvor Hages malerisamling blev udstillet. Postkort fra ca. 1930.

FredensborgArkiverne

1880 til 1902 formand for havnens bestyrelse. Johannes Hages hjælp havde en meget stor betydning for fiskeriets udvikling i Sletten, og i taknemlighed lod fiskerne da også i 1921 opsætte en mindesten på havnens mole, med en tak til Johannes Hage for hans store indsats for fiskerne i Sletten.

Vi har allerede hørt om den rolle, som ikke blot politik, men også kunst spillede i barndomshjemmet. Johannes Hage arvede en stor samling af danske guldaldermalerier fra sine forældre og malerkunst var ligeledes en

af Johannes Hages mange interesser. I midten af 1890-erne begyndte han aktivt både at forøge sin egen samling af danske guldaldermalerier, og at opkøbe verdenskunst ude i Europa. Det var især italiensk renæssancekunst fra omkring år 1500 og nederlandsk renæssancekunst fra 1600-tallet. Blandt sidstnævnte billeder er som bekendt Danmarks eneste maleri af Rembrandt. Så den har vi altså i Fredensborg Kommune. I 1903 byggede han sit lille kunstmuseum, der i 1908 blev åbnet for offentligheden. Samtidig stifte-

de han den selvejende institution, Nivågårds Malerisamling, der som bekendt fortsat eksisterer i bedste velgående.

Johannes Hages mor, Vilhelmine, mente at teglværksarbejderne i deres sparsomme fritid undertiden ikke opførte sig helt så pænt som hun syntes var passende. Der blev drukket en hel del, og hvad den slags så kunne medføre. Hun mente derfor, at de trængte til at høre Guds ord. Derfor fik hun præsten fra Karlebo Kirke til at komme hver anden søndag i sommerhalvåret her i parken for at holde gudstjeneste for beboerne i Nivå under et af de store

bøgetræer. Senere fik hun sin søn til i 1884 at bygge den kirkelignende tilbygning til det, der er blevet kaldt Dronning Louises Kro. Derpå kunne der til hendes lettelse holdes indendørs gudstjenester hele året rundt.

I 1910 tog Johannes Hage initiativ til, at bedehuset blev erstattet af Nivå Kirke. Her betalte han langt størstedelen af omkostningerne. Men også teaterhuset på Kalvehaven i Nivå kan vi takke Johannes Hage for. Det byggede han i 1907, som forsamlingshus for teglværksarbejderne. Den Hageske Stiftelse eksisterer også fortsat, og den

Det tidligere forsamlingshus i Kalvehaven, nu kaldet teaterhuset, der er hjemsted for Nivå Amatørscene.

Foto: Flemming Jappsen

yder stadigvæk tiltrængt økonomisk hjælp til de af vore medborgere, der lider af psykiske lidelser.

Nu sidder nogle måske og tænker: Ja, ja, det er meget godt, men han var jo altså også født med en kæmpe stor guldske i munden, han fik jo

det hele forærende. Og så havde han vel ødet det meste bort, da han døde?

Men nej, dette var ingenlunde tilfældet. Udover at vise omsorg for sine medmennesker passede han sine virksomheder med stor flid og dygtighed. Han var en særdeles dygtig landmand. Som noget nyt på den tid drænede og merglede han sine jorde. Og på teglværket anvendte han kun de nyeste teknologiske fremskridt.

Så da Johannes Hage døde

den 14. januar 1923 efterlod han sig Nive Mølle, teglværket, avlsgården og plejehjemmet fuldstændig gældfrie. Alt blev testamenteret til den førnævnte Hageske Stiftelse, en fond, han allerede havde dannet i 1915, med en indskudt kapital på en halv million kroner!

Så vi, der lever i dag, har meget at takke Johannes Hage for, fordi vi stadigvæk kan nyde godt af de mange tiltag han satte i værk for mere end 100 år siden.

Nivå Kirke en smuk sommerdag.
Johannes Hage blev stedt til hvile på den tilhørende kirkegård
i vinteren 1923.

Foto: Flemming Jappsen

Hvad nu hvis - ?

Af Jens Erik Christiansen

Et af foreningens medlemmer, Poul Erik Fach-Pedersen,, har venligst sendt mig en artikel, der handler om Kyndbyværkets tilblivelse. Den er fortalt af direktør Aage Rørbye Angelo (1875-1966).

Artiklen blev bragt i NESAs og IFV's personaleblad 'Kontakten', den 3. januar 1956. NESAs er en forkortelse for Nordsjællands Elektricitets- og Sporvejs- Aktieselskab (dette oplyst af hensyn til yngre læsere), og IFV en forkortelse for Isefjordsværket, hvorfra Kyndbyværket på et tidspunkt blev udskilt som en selvstændig juridisk enhed. Både NESAs og IFV er senere blevet en del af DONG A/S.

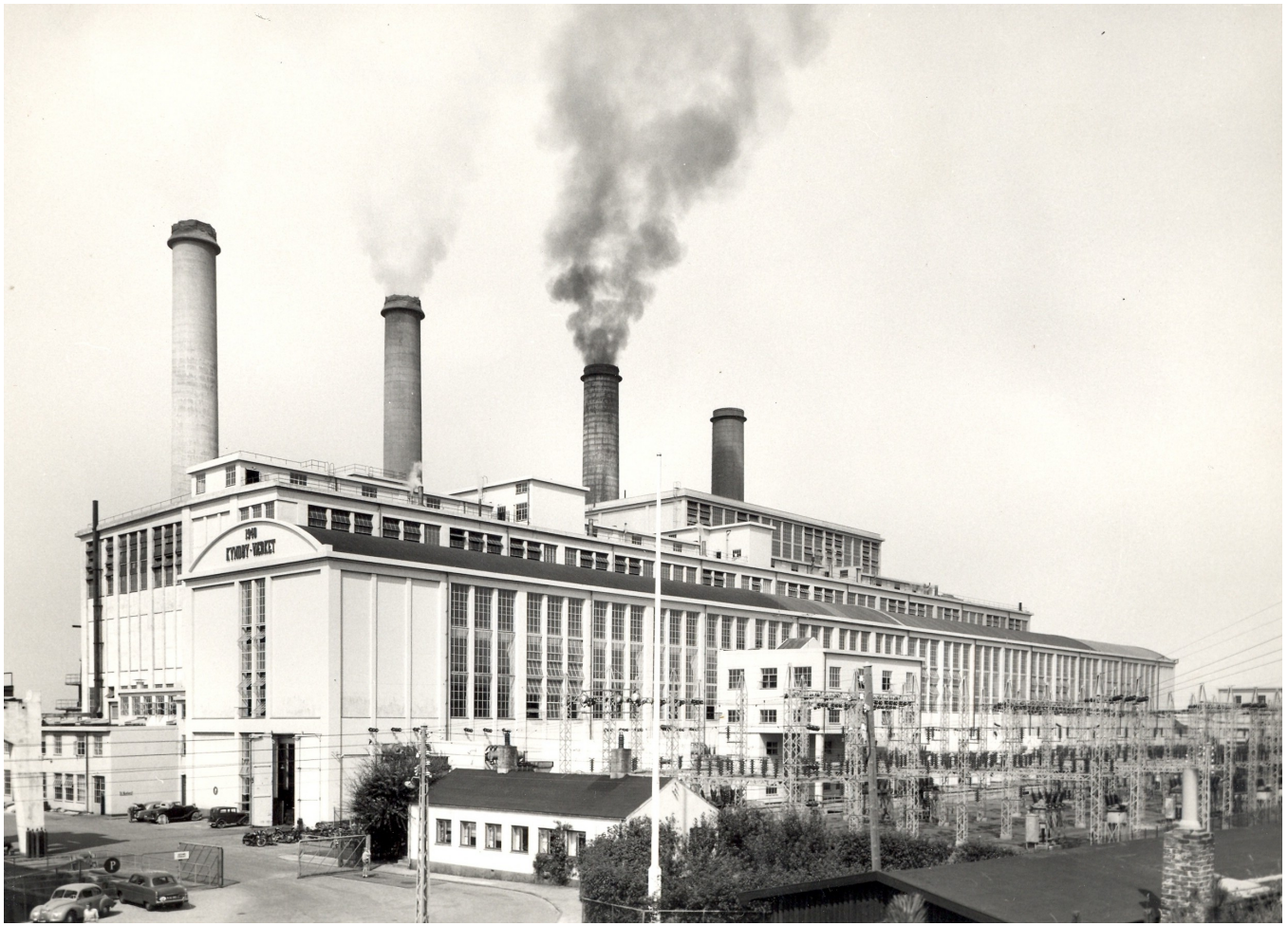
Et par afsnit i begyndelsen af artiklen har en vis lokalhistorisk interesse, da de bl.a. omhandler Nivå.

A.R. Angelo der var direktør for NESAs fra 1910 til 1951, skriver:

"(...)

Gennem mange år i 1920'erne og 1930'erne klarede NESAs elektricitetsleveringen til sine forbrugere dels fra værket i Skovshoved, dels ved køb af elektricitet fra Ørstedsværket i København. Men denne ordning var ikke tilfredsstillende i længden, og i 1935 blev det derfor besluttet, at NESAs skulle bygge et nyt stort elværk. Det skulle placeres på et sted ved kysten, hvor der kunne anlægges havn til kulskibe, og hvor der ikke fandtes bebyggelse, badestrand eller lignende i nærheden, som kunne generes af røg og støv fra værket, således som tilfældet havde været i Skovshoved.

Mange placeringsmuligheder blev undersøgt langs Øresundskysten lige fra Køge Bugt til Helsingør. Det bedste sted syntes at være Nivå, hvor der var god plads, og som i forvejen havde et industrielt præg hidrørende fra de mange teglværker, som fandtes her. Men

Kyndbyværket omkring 1960.

Tak til Jægerspris Lokalhistoriske Arkiv

dette sted egnede sig alligevel ikke, fordi vanddybden viste sig at være for ringe langt ud i Øresund.

(...)”

I stedet fandt man en vel-egnet placering ved Isefjorden, nær bebyggelsen Kyndby syd-vest for Jægerspris, og her blev elværket sat i drift kort før Danmarks besættelse i 1940. Og det eksisterer stadig omend kraftigt ud- og ombygget i tiden løb.

Kontrafaktisk historie - beskæftiger sig med, hvad der kunne være sket, hvis visse betingelser havde været opfyldt. Det kan beskrives som svar på spørgsmålet: Hvad nu hvis...? Som f.eks.:

Hvad nu hvis vanddybden ikke havde været for ringe langt ud i Øresund? Ja, så havde vi efter al sandsynlighed haft et stort elværk liggende i Nivå, nærmere bestemt på arealerne syd for malerisamlingen

og parken. Af ældre kort fremgår det nemlig at arealerne fra Nivaagaard til Lave Skov var anvendt til teglværker og lergrave. Kun det førnævnte område var frit, hvad det i øvrigt stadig er.

Beboerne i området havde så været plaget af røg fra værkets skorstene, sort støv fra de store kullagre – man fyrede med kulstøv under kedlerne – samt støj fra kulkranerne.

Vandstrandvejen havde ik-

ke kunnet anlægges (den blev påbegyndt i 1942), og den gamle strandvej havde måttet klare al trafikken. Endelig havde landskabet været præget af mange højspændingsledninger båret oppe af store master.

Men på den positive side havde et elværk i Nivå selvfølgelig betydet mange lokale arbejdspladser.

Måske skulle vi alligevel sende en venlig tanke til den lavvandede Nivå Bugt.

Julemarked 2016

🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲
Fotos: Flemming Jappsen
🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲🌲

Nyt fra Fredensborg Arkiverne

Af Lise Schifter, arkivar.

Nyt, nyt, nyt.

Det støver ikke på arkivet, fordi det står stille.

I denne korte oversigt, får du et hurtigt overblik over nye tiltag på Fredensborg Arkiverne.

Ny frivillig?

Mener du, at lokalhistorien skal være frit tilgængelig for alle? Og har du lyst til at bidrage til at det sker? Så er du måske arkivets nye frivillige.

Typiske opgaver er indscanning og registrering af fotos, men arkivet er altid interesseret i at understøtte nye initiativer.

Hvis du er interesseret i at blive frivillig, er du meget velkommen til at kontakte arkivet på telefon 72 56 33 33 og tage en snak med os.

Ny hjemmeside – nye historier

I løbet af sommeren har arkivet knoklet for at få flyttet indholdet af den gamle hjemmeside, således at en ny og

moderne side kunne søsættes i efteråret.

Adressen er som altid www.fredensborgarkiverne.dk.

I forbindelse med flytningen, har arkivet lanceret *Forsidehistorier*, hvor billederne på forsiden fortæller en historie med afsæt i lokalhistoriske billeder. Forsidehistorien skifter hver 14. dag, så hold øje med hjemmesiden.

Nye fotos

Arkivets frivillige arbejder på livet løs på at offentliggøre flere fotos fra vores lokale historie på www.arkiv.dk. Der ligger allerede mange, så kig dig omkring og kontakt arkivet, hvis du ikke finder det, du søger.

Nye tider

Fra den 1. januar 2017 ændres lukketiden på Rådhuset, og Fredensborg Arkiverne følger trop.

Fra årsskiftet er åbningstiden om mandagen derfor 11.00 - 17.00. Det vil som altid være

muligt at komme i kontakt med arkivet mandag til torsdag både digitalt og telefonisk, ligesom alle fortsat opfordres til at lave individuelle aftaler om besøg andre dage end mandag.

Arkivet ligger på rådhuset

ved indgang F og kan kontaktes på 72 56 33 33 eller arkiverne@fredensborg.dk.

Det er altid muligt at orientere sig på hjemmesiden www.fredensborgarkiverne.dk om bl.a. åbningstider og kontaktoplysninger.

Dette idylliske motiv fra Vejenbrød fra omkring 1910, er at finde i Fredensborg Arkivernes store fotosamling, hvoraf dele kan findes på www.arkiv.dk.

Personerne på billedet er ukendte.

Skinnevejene i Fredensborg Kommune - en efterlysning

Skinnevejene, Kystbanen og Nordbanen, gennem Fredensborg Kommune er temaet for næste årbog fra Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening.

Årbogen bliver skrevet af Peter Heiberg, mangeårig arkivar i Banedanmark. Det bliver en bog, som beskriver banernes tilblivelse og drift, og samtidig fortællingen om den betydning ba-

nerne fik for udviklingen af bysamfundene her i kommunen.

Tidligere var der mange lokale, som på den ene eller anden måde havde tilknytning til banerne. Der var mange ansatte som boede i tjenesteboliger ved stationerne eller som ledvogtere ved vejkrydsningerne. Banerne var jo, før bilerne tog over, den transportform man benyttede, når man skulle transportere sig

Thermitsvejsning på strækningen mellem Nivå-Humlebæk i 1930'erne. Thermitsvejsning er en speciel teknik, der anvendes, når to skinnestykker skal svejses sammen.

fra et sted til et andet.

Mange er billederne derfor med ankomst- og afskedsscener fra stationer. Der er også billeder fra arbejdet på og ved banen, lokomotiver i røg og damp, livet på stationerne og i de mange ledvogterhusene.

For at få et varieret og samtidig et andet billedmateriale efterlyser Peter Heiberg billeder fra private med ”jernbane-

indhold” fra kommunen. Også beretninger fra folk, der kan fortælle om livet ved og langs banen, er han interesseret i.

Tøv derfor ikke med at kontakte ham, hvis du er i besiddelse af billeder og en god fortælling fra banerne. Peter Heiberg kan kontaktes på telefon: 5062 1947 eller mail:

peter@heibergs.net.

Når den røde hane gol

Fredensborg Lokalhistoriske Museums næste udstilling skal omhandle brandvæsenets historie i Fredensborg Kommune.

I den forbindelse efterlyses - men kun til låns, hvis ikke andet aftales - genstande, papirer og fotografier, der på en eller anden måde kan belyse emnet. Også oplysninger om, hvor i kommunen, der lå sprøjtehuset, ønskes.

Ligger du inde med noget materiale så kontakt museet på info@karlebo-lokalhistoriske-forening.dk eller tlf. 2341 5440

Sprøjtehuset ved Nivaa-gaard., opført omkring 1880

Foto: Flemming Jappsen

Mennesker på Brønsholmsdal

Af Jens Erik Christiansen

Forud for oprettelsen af Fatigforsørgelses- og Arbejdsanstalten på Brønsholmsdal havde et udvalg udarbejdet ofte meget detaljerede bestemmelser vedrørende forholdene på anstalten.

I 'Instrux for Inspecteuren' er således beskrevet, hvordan han skal omgås 'lemmerne' og hvilke sanktionsmuligheder han har over for dem.

§2 siger: *Han omgaaes Lemmerne med Velvillie og Mildhed, uden dog at lade det mangle paa den fornødne Alvor.*

§ 3: *For mindre Forseelser kan Inspecteuren fratage Lemmerne Sulet eller Eftermaden for en enkelt Dag eller nægte dem Udgangstilladelse om Søndagen.*

For grov Ulydighed eller Opsæt-sighed kan Inspecteuren indespærre eller afsondre gjenstridige Lemmer; men han maa strax melde det for Directionens Formand.

Hans skrivebordsarbejde har været omfattende, idet han ifølge § 7 skulle føre 10 forskellige af direktionen autoriserede bøger

eller protokoller.

I 'Hovedbog Nr. 2' skulle der være en 'særlig Conto for hvert Lem', indeholdende en lang række faktuelle oplysninger.

Men i en enkelt af de mange bevarede protokoller finder vi mere indgående beskrivelser af nogle få af de mange mennesker, der i kortere eller længere tid opholdt sig på Brønsholmsdal. Det drejer sig om i alt 17, og oplysningerne er indført i perioden 1872-74. Sandsynligvis er det påbegyndt af inspektør C.F. Johansen i forbindelse med indretningen af den såkaldte Gule Længe til 'Sindssyge- og Idiotanstalt'. Hvorfor C.F. Johansen ophørte med indskrivningerne i 1874, vides ikke.

Nedenfor er gengivet nogle af Johansens beskrivelser. De siger noget om, hvilken indsats det må have krævet for at få bare denne ene afdeling af Brønsholmsdal til at fungere.

Kun personernes fornavne er her gengivet fuldt ud.

Ane K. J., 31 Aar gl, er født i Hørsholm Bye og er uægte Barn af en i Lyngby Fattighus værende frasepareret Kone M. B. og Arbeidsmand J. S. i Hørsholm.

Hun har fra Barn af været Idiot og kan intet somhelst lære, er af en gjenstridig og trodsig Karakter, skjælder og bruger Mund over den mindste Ubety-

delighed og høre ikke op dermed føren der anvendes Trussel om Straf imod hende, navnlig Styrtebad, for hvilket hun har stor Respect; hendes Galdskab opløser sig da i en krampagtig Graad.

Hun kan karte og bære Vand, men ud over dette strækker hendes Evner ikke.

Hun har været paa Anstalten fra den 8 August 1865.

Ellen K. L., Datter af Smed L. O. i Gunnerød 28 Aar gl; har i 2 Aar været anbragt i Frederiksborg Daareanstalt af hvilken hun blev udskreven i 1867 ifølge Doctor Levins Erklæringer at hun mere egnede sig til at anbringes paa et Sted, hvor hun kunde være under stræng Opsigt og behandles med Alvor og Bestemthed end som lod sig gjøre paa Daareanstalten. Hun blev derpaa til et Forsøg anbragt hos Faderen, men han erklærede sig snart ude af Stand til at kunde magte hende, hvorfor hun den 6te Februar 1868 blev anbragt her.

Hendes Opførsel her har imidlertid vist, at hun lige lidt lader sig paavirke af Strængthed som af Mildhed, og jeg har ikke kunnet komme til noget andet Resultat end som, at hun er saa Sindssyg som tænkes kan. Hun

er af den Formening at hun har vandret paa Jorden i 1800 1000 Aar, at hendes Moder 7 Aar gl fødte hende i Kongens Have, at hun flere Gange om Dagen bliver slagtet med 1 stor Slagterkniv, at hun eier den herværende Eiendom og, at hun som Følge heraf skal have 7000 Rigsdaler om Ugen, 3 Gange Kaffe og 21 Bær om Dagen; da hun nu bestandig fremsætter disse Fordringer med stor Hæftighed, ledsaget af de frygteligste Eder slaaende med Dørene og andet hvad hun har i Hænder, har hun forvoldt os meget Uro medens hun havde Ophold iblandt de øvrige Lemmer, da hendes heftige Udbrud ligesaagodt fremkommer om Natten som om Dagen. Trusel om Anvendelse af Straf virker intet paa hende, men forværre snare hendes Hæftighed. Den bedste Maade at berolige hende

paa er at tale med hende og muligen fortælle hende Noget, hvorved hendes Tankegang kan ledes i en anden Retning.

Mogens J. af Tikjøb Sogn, indlagdes paa Anstalten den 29de Novb. 1872. Han er henved 70 Aar gl, har tidligere været Fisker.

Han er aldeles uskadelig og hans Sindsforvirring yttre sig kun i en ualmindelig Lyst til at fortælle Historier om sine udførte Bedrifter, som altid gaar ud paa, at han har reddet Kong Frederik d. VII og en mængde Mennesker samt en sort Hund. Ligeledes har

Ane K. N., 22 Aar gl ukonfirmeret, født i Søborg; blev den 2den October 1871 i frugtsommelig Tilstand indlagt paa Anstalten af Søborg Gilleleje Sogn. Den 13de Januar 1872 fødte hun et Pigebarn som lever, men nu ved hendes Omflytning til Den gule Længe er anbragt iblandt de øvrige Børn.

Hendes Idiotisme er ikke i nogen høi Grad, da hun godt kan udtrykke sig paa en tæmli almindelig Maade og forstaar hvad der bliver hende sagt. Jeg maa derfor formode at hendes Fjollethed hidrører fra en forsømt og mangelfuld Opdragelse. Trods denne hendes ubetydelige Svagheit gives der næppe noget mere

Hun kan grave og luge, men af indvendigt Arbeide kjender hun intet, hvorfor hun anvendes til at pille Værk.

han stor Tilbøielighed til at holde religiøse Foredrag, og han er meget bevandret i Biblen og dens Skriftsteder som han med megen Færdighed udlægger for Enhver, der kommer i hans Nærhed.

Paa Grund af Troen paa de mange Mennesker han har reddet, bære han alt hvad han kan finde af Baand og Glimmer paa Brystet.

dyrisk, væmmeligt, usædeligt og svinsk Kvindemenneske til, end hun er. Hendes hele Maade at være paa, er af en saadan Natur, at man maa skamme sig ved at føre det paa Papiret.

Hendes Arbeide er uden Betydning, lært noget har hun ikke, og det har hidtil været umuligt at lære hende noget, thi hun er i den Grad doven, at hverken det gode eller den strængeste Revselse har nogen somhelst Indflydelse paa hende, men hun staaer, eller sidder, altid og gaber paa hvad der passer omkring hende, og hun er altid parat til at blande sig i andres Samtale og give Svar paa Spørgsmaal, som er rettet til Andre.

Bernhardine N. S., 50 Aar gammel er født i Usserød og forsørgelsesberettiget i Birkerød Sogn.

Som ung Pige tjente hun hos Hans Majestæt Kong Christian den Ottende og var forlovet med en af Lakaierne, men da der paa Sorgenfri Slot blev begaaet et Tyveri, blev hun som mistænkt belagt med Arrest, hvorfra hun dog snart løslodes, da den rette Tyv kom tilstede.

Kjæresten havde imidlertid hævet Forlovelsen og bundet sig til en anden, og hun forlod derfor Slottet en af de første Nætter efter Løsladelsen, gik ud i Skoven og tilbragte 5 Vintermaaneder der opholdende Livet ved at spise Rødder og Blade; da hun om Foraaret fandtes, var hun i en meget ynkelig Tilstand, og da det viste sig, at hun var berøvet Forstanden blev hun indlagt i Frederiksborg Daareanstalt, af hvilken hun efter 16 Aars Ophold udskreves som inkurabel [*uhelbredelig*]. Hun anbragtes nu i Pleie hos en Kone i Stadsevang, men da man troede, at hun ikke havde det godt der, blev hun den 1. Juli 1866 anbragt her paa Anstalten.

Et mere fromt og godmodigt Menneske end hun er, kan ikke

tænkes. Hun samtaler aldrig med Nogen og paa Spørgsmaal svarer hun sjældent andet end Ja eller Nai, men med sig selv taler hun bestandigt høit til Kjæresten, saafremt hun tror sig ubemærket, men hendes Tale er altid mild og venlig, og selv om hun en enkelt Gang synes at ville bebreide ham, hvilket i Reglen skeer fordi han ikke har faaet et eller andet Klædningsstykke paa, som hun mener at have lagt frem til ham, da skeer det altid, om end høit og gestikulerende, med venlige og kjærlige Navne.

Hun syer smukt og godt, men faar ikke meget færdigt paa Grund af sin Ustadighed, da hun hvert Øieblik har noget at tale med Kjæresten om, og dette kan kun skee gaaende eller opreist med Armene over Kors.

Hun spiser sjældent uden at blive anmodet derom, men har da en ret god Appetit, naar hun først faar begyndt – der maa derfor ses nøie til, at hun ikke bliver forsømt med Mad og Drikke, da hun uden at knurre kan lade Andre spise sin Mad, det ene Maaltid efter det andet.

Rytterskolens historie

Bladets navn, Rytterskolen, stammer fra den bygning, hvor Fredensborg Lokalhistoriske Museum holder til.

Bygningen har siden 1976 desuden været hjemsted for Karlebo Lokalhistoriske Forening.

Bygningen blev opført 1723 som en af 241 skoler, der alle byggedes helt ens i landets 12 såkaldte rytterdistrikter, hvor der skulle oprettes et antal ryttereskadroner.

Derfor kaldes de ”rytterskoler”, men af datiden blev de formelt kaldt ”de kongelige skoler i rytterdistrikterne”, fordi kongen, dvs. staten, byggede skolerne.

Bygningen har således rummet den tidligere Karlebo Kommunes ældste skole og fungerede som skole i 200 år indtil 1923, hvor den overgik til boligformål.

Her holdt også det første demokratisk valgte folkestyre i Karlebos historie, sogneforstanderskabet, sit konstituerende møde, 11. januar 1842.

Bestyrelsen

Formand:

Niels Storgaard Simonsen tlf: 2341 5440 niels.storgaard@email.dk

Næstformand:

Anna-Sophie Simony Dalgaard tlf: 9884 2084 asdalgaard@mail.tele.dk

Kasserer:

Brita Gersner tlf: 4914 4289 b.gersner@gmail.com

Sekretær:

Jens Andersen tlf: 2478 1463 jens.e@andersen.mail.dk

Øvrige bestyrelsesmedlemmer:

Merete Gøtzche tlf: 4828 0555 m.go@mail.dk

Birgitte Larsen

(udpeget af Fredensb. Kom.) tlf: 2331 5396 birgitte2990@gmail.com

Peter Aarby

tlf: 4914 5281 paarby@post.tdcadsl.dk

Suppleant 1

Flemming Jappsen tlf: 5124 5338 fl.jappsen@mail.tele.dk

Suppleant 2

Henrik Teileskov tlf: 4914 3752 teileskov@post.tele.dk

